

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДЕНЬГА СВІТЛАНА МИКОЛАЇВНА

УДК 657.471

ОБЛІК І АНАЛІЗ ЗАТРАТ, ДОХОДІВ І ФІНАНСОВИХ
РЕЗУЛЬТАТІВ ТОРГОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

/ на матеріалах торгових підприємств Укоопспілки/

Спеціальність 08.06.04 - Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

+ 08.07.05

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1997

657
339 + 338. 46
Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі обліку і аудиту в промисловості Київського національного економічного університету Міністерства освіти України

Науковий керівник - доктор економічних наук
Сопко Василь Васильович,
кафедра обліку і аудиту в промисловості КНЕУ,
професор

Офіційні опоненти - доктор економічних наук
Герасимович Анатолій Михайлович,
кафедра банківської справи КНЕУ,
професор

- кандидат економічних наук
Корінева Людмила Анатоліївна,
кафедра фінансів ЧПІ,
доцент

Провідна установа - Тернопільська академія народного господарства,
кафедра економіки, обліку та контролю в невиконавчій сфері, Міністерство освіти України,
м. Тернопіль

Захист дисертації відбудеться "26" листопада 1997 року
о 14⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої Вченої Ради Д.26. 006. 02
Київського національного економічного університету за адресою:
252057, Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного економічного університету.

Автореферат розісланий "24" листопада 1997 р.

Вчений секретар
спеціалізованої Вченої Ради
кандидат економічних наук,
доцент

Поддєрьогін А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

Актуальність теми. В Україні розвиваються ринкові відносини. Питання бухгалтерського обліку, його організації, формування нової бази обліку і звітності на підприємствах різних форм власності є надзвичайно актуальними сьогодні. Президент України видав Указ "Про перехід до загальноприйнятої в міжнародній практиці системи обліку та статистики". Відповідно до Указу постановою Кабінету Міністрів України затверджена Державна програма переходу на міжнародну систему обліку та статистики. На виконання зазначених рішень Міністерство Фінансів, Міністерство Економіки, Міністерство Статистики, Національний Банк України, інші відомства, професійні об'єднання та наукові заклади здійснюють заходи щодо інтеграції та гармонізації системи бухгалтерського обліку відповідно до потреб економіки і управління господарським комплексом в умовах впровадження законодавчих підвалин функціонування ринкової економіки соціальної орієнтації.

В організації роботи будь-якого підприємства доводиться співставляти затрати і доходи, виявляти прибуток чи збиток від діяльності. В умовах ринкової економіки цьому треба приділяти якнайбільшу увагу, адже бізнес не може існувати без прибутку. В зв'язку з цим правильне тлумачення і практичне використання таких складних різнопланових економічних категорій як "затрати", "доходи" і "фінансові результати" набуває особливого значення. Вирішальне значення при визначенні результатів від діяльності має вибір облікових процедур, важливість яких зростає з розумінням того, що за кожним методологічним прийомом стоять інтереси конкретних осіб або груп. Питанням обліку і аналізу затрат, доходів і фінансових результатів в спеціальній науковій літературі приділялось багато уваги. Ці питання завжди відрізнялися великою кількістю проблем. До всієї маси невіршених питань додалися нові, які до цього часу перед відчизняною наукою не ставилися. Зараз настав час переглянути існуючу практику обліку. Всі питання обліку і аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгівлі треба розглянути під кутом зору вимог ринкових відносин.

Неможливість існування ринкової системи без торгівлі і системи торгових підприємств, а також необхідність перебудови облікової системи торгівлі у відповідності з принципами міжнародних стандартів обліку, і передусім обліку затрат, доходів і фінансових результатів як основи будь-якої облікової системи, послужили підставою для вибору

теми дисертаційної роботи і визначили основні напрямки дослідження.

Тема дисертаційної роботи затверджена рішенням Ради обліково-економічного факультету КДЕУ у відповідності з тематикою НДР університету.

Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є методологія обліку і аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгової діяльності в умовах переходу до ринкової економіки.

В ролі об'єкта дослідження виступають торгові підприємства Укоопспілки.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на основі вивчення літературних джерел та діючої практики організації обліку і аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств виявити існуючі недоліки та здійснити подальший розвиток методології та організації обліку і аналізу в торгівлі у відповідності з сучасними вимогами переходу до ринкової економіки і відповідної побудови та організації бухгалтерського обліку; розробити практичні рекомендації по обліку і аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств. Досягнення поставленої мети передбачається шляхом вирішення наступних завдань: вивчити історичний досвід торгових операцій; дослідити категоріальний апарат; визначити відмінності в методології обліку затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств в різних сучасних системах обліку; дослідити загальну побудову обліку досліджуваних об'єктів в торгівлі Укоопспілки та в економічно розвинених країнах; сформулювати систему класифікації затрат торгівлі для організації їх обліку; дослідити зарубіжні методики обліку і аналізу затрат, доходів і фінансових результатів та можливість їх застосування в торгівлі споживчої кооперації України; критично розглянути вітчизняні методики обліку і аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгівлі та виявити шляхи їх удосконалення; розробити практичні рекомендації щодо обліку досліджуваних об'єктів в умовах впровадження нового національного плану рахунків розробленого по принципу "затрати-випуск".

Методологія і матеріали дослідження. В процесі дослідження вивчалися праці вчених окремих країн Європи, СНД, США, України, нормативні документи Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, матеріали Міністерства Фінансів України, Укоопспілки, відомчі методичні вказівки та рекомендації, матеріали наукових конференцій, періодичної преси.

Методологічною основою досліджень є положення діалектичного

методу пізнання природи і суспільства, економічної теорії відносно проблем обліку і аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгової діяльності. Широко використаний системний підхід до об'єктів дослідження, загально-наукові прийоми аналізу і синтезу, індукції і дедукції, сходження від абстрактного до конкретного. Застосувались також специфічні прийоми наукового дослідження: групування, порівняння, узагальнюючі економічні показники тощо.

Наукова новизна дослідження заключається у визначенні нового підходу до побудови обліку затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств, в розробці нової методики обліку та аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгівлі в умовах переходу до ринкової економіки, застосування яких буде сприяти переходу до системи обліку за вимогами ринку, достовірності і ефективності обліку і аналізу в торгівлі.

В результаті проведеного дослідження одержані наступні теоретичні і практичні результати, які мають визначену наукову новизну: досліджений і систематизований історичний досвід обліку затрат, доходів і фінансових результатів торгівлі; удосконалена система визначень категорій затрат, доходів і фінансових результатів торгівлі; внесені пропозиції щодо побудови національної системи обліку України і проекту національного плану рахунків; розроблена методологія обліку затрат, доходів і фінансових результатів торгового підприємства відповідно до прийнятої концепції нового національного плану рахунків; удосконалена система класифікації затрат торгових підприємств для організації їх обліку; розроблена методика виробничо-комерційного обліку і аналізу в торгівлі; розроблені нові форми внутрішніх аналітичних звітів і нові форми звіту про фінансові результати; запропонований новий підхід до організації аналітичної роботи в торгівлі і удосконалена методика аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгового підприємства; внесені пропозиції по удосконаленню проекту автоматизованого обліку затрат, доходів і фінансових результатів торгівлі споживчої кооперації України.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що впровадження в практику торгових підприємств Укооспліки розроблених автором рекомендації дасть можливість посилити контроль за затратами, оперативно впливати на затрати, підвищити достовірність і ефективність облікової і аналітичної інформації, дасть можливість створити необхідну інформаційну систему для прийняття управлінських рішень, спростить працю працівників бухгалтерії, сприятиме скорішому переходу до системи обліку у відповідності з передовими досягненнями світової бухгалтерської науки і практики.

Апробація і реалізація результатів дослідження. Ряд пропозицій автора уже впроваджені в практику роботи торгових підприємств споживчої кооперації України. Вони пройшли апробацію в Диканській райспоживспільці Полтавської області. Основні положення і результати наукового дослідження доповідались на науково-практичних конференціях і семінарах, знайшли відображення на сторінках статей, опублікованих в наукових фахових виданнях та задепонованих в ДНТБ України.

Наукові публікації. За результатами дослідження опубліковано 7 наукових праць загальним обсягом 1,6 д.а.

Структура і обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота викладена на 175 сторінках машинописного тексту, містить 21 рисунок, 12 таблиць, 27 додатків. Список використаної літератури включає 152 джерела.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ І ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЇ.

Згідно з поставленою метою в дисертаційній роботі висвітлено три групи проблем.

Перша група проблем пов'язана з дослідженням основ побудови обліку затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств: історії його становлення, категоріального апарату, відмінностей в його побудові в різних сучасних облікових системах.

В результаті вивчення цих проблем встановлено наступне:

В процесі побудови обліку досліджуваних об'єктів необхідно враховувати декілька аспектів: юридичний, політекономічний, управлінський і контрольний. Юридичний аспект обліку затрат, доходів і фінансових результатів потребує врахування інтересів усіх зовнішніх і внутрішніх суб'єктів господарського процесу, що знайшло відображення у розвитку в сучасних облікових системах окремої галузі фінансового обліку. Політекономічний аспект обліку досліджуваних об'єктів потребує використання єдиної методології визначення макро- і мікроекономічних показників, що привело в деяких системах обліку до методологічного об'єднання бухгалтерського обліку і статистики через розвинену систему національних рахунків. Управлінський аспект обліку затрат, доходів і фінансових результатів реалізується шляхом виділення в економічно розвинених країнах управлінського обліку як окремої галузі, метою якого є створення ефективної інформаційної системи для

внутрішнього управління підприємством. Контрольний аспект обліку затрат, доходів і фінансових результатів реалізується завдяки впровадженню в обліковий процес внутрішньої моделі обліку затрат і доходів з розподілом відповідальності за ефективність кожної ділянки роботи.

Сучасна вітчизняна методологія обліку затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств зумовлена обставинами політичного характеру. При її створенні була поставлена мета перетворити бухгалтерський облік в знаряддя централізованого управління держави усіма суб"ектами і об"ектами господарської діяльності. В результаті була створена єдина законодавчо закріплена методологія визначення і обліку прибутку, що враховує інтереси лише податкових органів; впроваджені єдині законодавчо закріплені форми звітності всіх підприємств для цілей податкових органів і органів статистики: для обліку затрат у торгівлі виділений єдиний рахунок і впроваджена єдина номенклатура статей витрат обігу, використовується єдина методика розподілу торгових націнок і витрат обігу між залишками товарів і фінансовим результатом звітного періоду по методу середнього відсотка, що ігнорує потреби управління і контролю на підприємстві; планування і статистика відірвані від бухгалтерського обліку методологічно; наукові дослідження в області бухгалтерського обліку і економічного аналізу стали надмірно використовувати методи статистики і ставити перед собою макроекономічні цілі.

Торгові підприємства в Україні потребують якісно нового підходу до побудови бухгалтерського обліку затрат, доходів і фінансових результатів і якісно нового напрямку наукових досліджень з урахуванням розвитку бухгалтерської науки і практики в економічно розвинених країнах в зв"язку з формуванням в Україні засад ринкової економіки і в зв"язку з виходом підприємств у міжнародний економічний простір.

Основою побудови обліку затрат, доходів і фінансових результатів торгового підприємства є система категорій та їх взаємозв"язків. В ході історії економічних наук досліджували категорії вивчалися на різних рівнях і різними науками (політекономією, макро- і мікроекономікою, бухгалтерським обліком), що привело до розбіжностей в трактуванні цих понять. Для цілей статистики, управління на макро- і мікрорівні, оподаткування, порозуміння різних суб"єктів господарської діяльності в межах країни і за кордоном необхідна єдина методологія визначення досліджуваних об"єктів в бухгалтерському обліку та інших науках. Ми

пропонуємо наступну схему взаємозв'язків досліджуваних категорій для організації їх обліку в торгівлі:

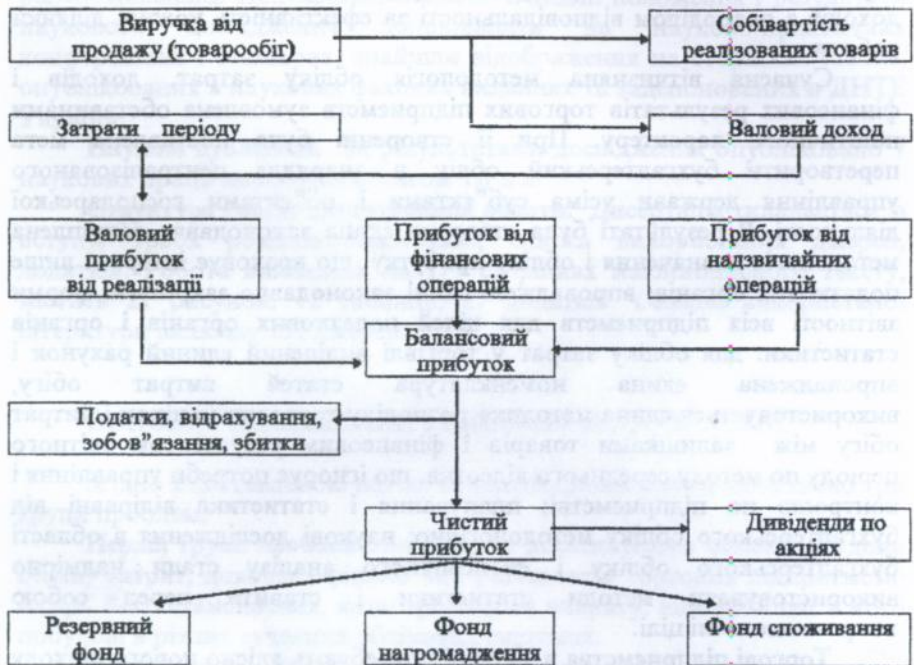

Рис. 1. Схема формування і розподілу прибутку торгового підприємства.

Затрати, доходи і фінансові результати займають центральне місце в системі обліку. Методологія визначення кінцевого фінансового результату визначається планом рахунків бухгалтерського обліку. На величину показників затрат, доходів і фінансових результатів впливають використовувані методики обліку всіх господарських операцій і об'єктів. З метою створення єдиного підходу до визначення кінцевого фінансового результату всіма підприємствами усіх форм власності та з метою зближення методології національного обліку з рекомендаціями МКБС в умовах формування ринкових відносин в Україні необхідно сформувати і прийняти національні стандарти по складанню фінансової звітності, прийняти закон про бухгалтерський облік, впровадити новий національний план рахунків. Національний план рахунків повинен базуватися на принципах "затрати-випуск".

Національні стандарти по складанню фінансової звітності повинні базуватися на міжнародних принципах бухгалтерського обліку. В національні стандарти слід включити: зміст звіту про фінансові результати; правила відображення статей звіту про фінансові результати; методики оцінки активів, амортизації, обліку валютних операцій. Закон про бухгалтерський облік повинен встановити стандартні форми звітності, кількість показників та порядок їх відображення у звітах різними підприємствами, кількість розшифровок та пояснень до звіту, а також вимоги обов'язкової публікації звітності для зацікавлених сторін і способи її контролю.

Друга група проблем пов'язана з дослідженням методології обліку затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств: загальної побудови їх обліку, проблем класифікації затрат торгового підприємства для організації їх обліку, методик обліку доходів, затрат, фінансових результатів у торгівлі нашої країни та економічно розвинених країн.

Дослідження цих проблем привело автора до таких висновків:

Методологічною основою побудови обліку досліджуваних об'єктів є план рахунків. План рахунків, який сьогодні використовують торгові підприємства Укоопспілки, розроблений в роки командно-адміністративного управління економікою держави. В ньому не відображається політекономічний, контрольний та управлінський аспекти обліку затрат, доходів та фінансових результатів, він націлений лише на потреби податкових органів. В Україні розроблений новий національний план рахунків бухгалтерського обліку (журнал "Бухгалтерський облік і аудит" за 1994 рік, № 1), який враховує рекомендації МКБС і може бути успішно впроваджений в практику роботи торгових підприємств в умовах ринкової економіки. Його суттєві переваги:

- 1) базується на міжнародних принципах обліку;
- 2) передбачає розподіл обліку на зовнішній (юридичний аспект) і внутрішній (управлінський і контрольний аспект);
- 3) передбачається єдина методологія визначення макро- і мікропоказників на основі фінансового обліку (політекономічний аспект);
- 4) фінансовий результат визначається без калькуляції собівартості (посилення контролю за його обчисленням, зниження трудоемкості);
- 5) передбачається на основі єдиного плану рахунків використання трьох типів облікових систем: спрощеної, базової, розвинутої.

В результаті розвитку бухгалтерської науки економічно розвинених країнах відбувся поділ бухгалтерського обліку на зовнішній і внутрішній. Побудова зовнішнього обліку затрат, доходів і фінансових результатів визначається діючим планом рахунків та іншими національними стандартами бухгалтерського обліку. До визначення суті і завдань внутрішнього обліку серед вчених різних країн немає єдиного підходу. Складність полягає в тому, що предметом обліку в економічно розвинених країнах є весь процес управління підприємством (облік, контроль, прогнозування, аналіз). В нашій країні всі складові єдиного процесу управління були і є предметами різних наук. Ми проводимо таку класифікацію обліку затрат, доходів і фінансових результатів в сучасних системах обліку:

- 1) зовнішній облік (фінансовий облік і фінансовий аналіз);
- 2) внутрішній облік:
 - а) виробничо-комерційний облік, оперативний аналіз і контроль;
 - б) управлінський аналіз і прогнозування.

В основі побудови обліку затрат лежить система їх класифікації. Ми пропонуємо класифікувати затрати торгового підприємства в залежності від потреб їх обліку, як це практикується в економічно розвинених країнах.

Для фінансового обліку затрати торгового підприємства в сучасних умовах доцільно класифікувати наступним чином, що передбачено проектом нового національного плану рахунків бухгалтерського обліку України.

Рис. 2. Класифікація затрат торгового підприємства для фінансового обліку.

В основу побудови виробничо-комерційного обліку торгового підприємства Укоопспілки доцільно покласти наступну класифікацію затрат:

Таблиця 1.

Класифікація затрат торгового підприємства для виробничо-комерційного обліку.

Ознака класифікації	Затрати
1. За функціями торгового підприємства	постачання, зберігання, збут, адміністрування
2. За місцями виникнення	операційні, управлінські
3. За матеріально відповідальними особами	залежні, не залежні
4. За товарними групами	прямі, непрямі
5. За статтями	статті собівартості товарів, статті затрат періоду
6. За факторами	кількісні, якісні
7. По відношенню до об'єму товарообігу	постійні, змінні
8. За ступенем покриття доходом	товарообіг, валовий доход, маржинальний доход, фінансовий результат різних рівнів

Для управлінського обліку затрати доцільно класифікувати по відношенню до об'єму товарообігу (постійні, змінні) та по відношенню до управлінського рішення (релевантні, нерелевантні, альтернативні).

Сучасний облік затрат торгових підприємств України можна підрозділити на облік витрат обігу та облік інших затрат, що відшкодовуються за рахунок прибутку після оподаткування та інших джерел. Облік витрат обігу ведеться за єдиною номенклатурою статей затрат на єдиному рахунку, що не відповідає потребам контролю за затратами на підприємстві і потребам управління затратами.

Розподіл витрат обігу між реалізованими товарами і товарними залишками проводиться методом середнього відсотка по статтях транспортних витрат, витрат по зберіганню, обробці, підсортуванню, передпродажній підготовці товару та відсотків по позичках. Ця методика має суттєві недоліки:

- 1) в обліку не відображається фактична собівартість товарів;
- 2) до запасоемких відносяться не тільки елементи собівартості товарів, а суміш елементів собівартості та затрат періоду (операційних, фінансових);
- 3) в обліку використовуються загальні середні величини, що не відображає фактичного стану товарних запасів та прибутковості торгового підприємства.

Виходячи з цього запропонована нами система класифікації затрат торгівлі і підхід до організації обліку затрат є доцільними, так як вони вирішують існуючі в сучасному вітчизняному обліку проблеми.

В торгівлі споживчої кооперації України в основу виробничо-комерційного обліку затрат, доходів і фінансових результатів доцільно покласти багатоступеневу модель обліку затрат. При цьому затрати доцільно структурувати по товарних групах, матеріально відповідальних особах, місцях виникнення, функціях торгового підприємства, в цілому по торгівлі. Багатоступеневий облік затрат дасть можливість визначити окупаємість продажу окремих груп товарів, рентабельність окремих підрозділів підприємства і матеріально відповідальних осіб, нижню межу відпускних цін. В умовах багатоступеневого обліку затрат у торгівлі ми пропонуємо форми аналітичних звітів про собівартість товарів і про затрати в розрізі відповідальних осіб, які є основою для складання внутрішнього звіту про фінансові результати на основі маржинального підходу. Виробничо-комерційна бухгалтерія торгового підприємства може складати на основі таких звітів фактичні калькуляції різних об'єктів і суб'єктів в середині підприємства, а також здійснювати оперативний контроль і аналіз затрат і доходів.

Під доходом від реалізації в торгових підприємствах нашої країни звичайно розуміють суму реалізованих торгових націнок, яка визначається в кінці звітної періоду методом середнього відсотка. Товарні запаси і товарообіг при цьому обліковуються за продажними цінами. Така методика має суттєві недоліки:

- 1) в обліку при надходженні товарів на торгове підприємство визначається очікуваний дохід у вигляді суми нарахованих торгових націнок, ймовірність одержання якого в умовах нестабільних цін

невисока;

2) поняття торгових націнок (знижок) змішує в собі два поняття: поняття різниці між продажною і купівельною вартістю товару (валовий дохід) і поняття суто торгових націнок (знижок) як поправок до звичайних цін. Розділити ці поняття можна шляхом визначення валового доходу торгового підприємства як різниці між товарообігом і собівартістю реалізованих товарів. Торгові знижки (націнки) в умовах ринкової економіки повинні виконувати маркетингові функції;

3) визначений по балансу при такому методі обліку показник "фактичної собівартості товарів" є нереальним (спотвореним), так як фактично одержані доходи не співпадають з обліковими у часі і в розмірі за кожен конкретний звітний період;

4) дані про доходи відображаються лише в цілому по підприємству, що не дає можливості визначити джерело доходів.

Виходячи з цього, в основу побудови обліку затрат, доходів і фінансових результатів доцільно покласти запропоновану нами схему взаємозв'язків цих категорій і визначити їх у відповідності з нашими рекомендаціями.

В умовах впровадження проекту нового національного плану рахунків облік товарообігу доцільно вести на рахунок № 803 "Реалізація товарів". Замість товарно-грошових звітів ми пропонуємо вести журнал продажу по кожній матеріально відповідальній особі, де відображати продаж за готівку загальною сумою щодня, а продаж по безготівковому розрахунку-окремою строчкою по кожному клієнту. Собівартість реалізованих товарів доцільно обліковувати на рахунку № 704 "Матеріальні витрати на товари". При цьому облік товарних запасів доцільно вести в товарній книзі або карточках складського обліку по собівартості їх придбання, яка включає: купівельну вартість товарів, транспортні витрати по завозу, страхові витрати у дорозі, втрату товарів в межах норм і особливі витрати при завозі товарів на торгове підприємство. Собівартість реалізованих товарів може визначатися різними методами при поточному чи періодичному обліку товарних запасів в залежності від потреби.

Для обліку інших доходів, затрат періоду і фінансових результатів у проекті нового національного плану рахунків передбачена система рахунків II розділу. При цьому не потрібно використовувати спеціальні облікові реєстри, а доцільно вести облік безпосередньо у Головній книзі. Для обліку торгових знижок (націнок) і компенсацій за повернений товар ми пропонуємо додаткові рахунки - контр-рахунки до рахунку № 803 "Реалізація товарів" і до рахунку №

704 "Матеріальні витрати на товари", а також контр-рахунок "Втрачені знижки" до рахунку № 704 "Матеріальні витрати на товари". Це дасть можливість оцінювати роботу адміністрації в області знижок.

Звіт про фінансові результати ми пропонуємо складати відповідно до проекту нового плану рахунків з розподілом фінансового результату на операційний, від фінансових операцій та надзвичайний.

В умовах автоматизованого обліку в торгівлі споживчої кооперації ми пропонуємо деякі удосконалення: вести облік затрат, доходів і фінансових результатів в більш детальному розрізі. Для цього необхідно: змінити аналітичні коди видів доходів, статей затрат і фінансових результатів, розробити додаткове програмне забезпечення. Це потребуватиме додаткових затрат праці бухгалтера при кодуванні первинних документів, але дасть можливість одержувати детальну інформацію для управління торговим підприємством.

Третя група проблем пов'язана з дослідженням організації і методології аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств Укоопспілки. В результаті дослідження цих проблем ми прийшли до наступних висновків:

В сучасній економічній науці економічний аналіз потребує розділення його на макроекономічний аналіз, що є складовою управління на макроекономічному рівні, і мікроекономічний аналіз як складова управління на рівні окремої господарської одиниці. Економічний аналіз на підприємстві доцільно розподіляти на зовнішній і внутрішній (управлінський і виробничо-комерційний). Внутрішній аналіз недоцільно виділяти як окрему науку. Треба розрізняти науку управління підприємством, складовою якої є аналіз господарської діяльності.

Методика сучасного вітчизняного аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств має суттєві недоліки:

- 1) набув розвитку лише ретроспективний аналіз;
- 2) аналіз господарської діяльності методологічно відірваний від прогнозування;
- 3) затрати, доходи і фінансові результати аналізуються як окремі об'єкти;
- 4) не визначається особиста відповідальність за понесені затрати та досягнуті доходи і фінансові результати;
- 5) в факторному аналізі не враховується залежність затрат від впливових факторів, розрахунок проводиться на загальну їх суму;
- 6) для детального аналізу пропонуються різні нормативні

коефіцієнти і показники, визначені експериментальним шляхом на території і в умовах, які не мають нічого спільного з конкретним торговим підприємством.

Весь процес внутрішнього управління торговим підприємством може бути описаний єдиною моделлю:

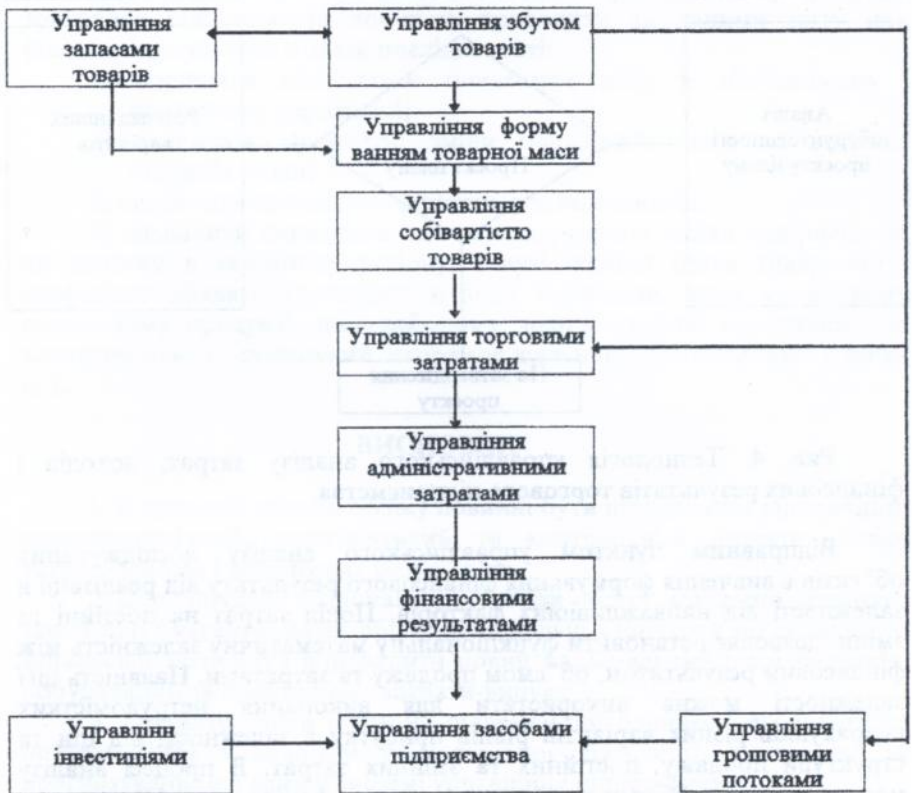

Рис. 3. Загальний процес управління торговим підприємством.

В такій послідовності доцільно вести облік, проводити аналіз, контроль і прогнозування усієї діяльності торгового підприємства.

Управлінський аналіз затрат, доходів і фінансових результатів торгового підприємства доцільно проводити за наступною схемою:

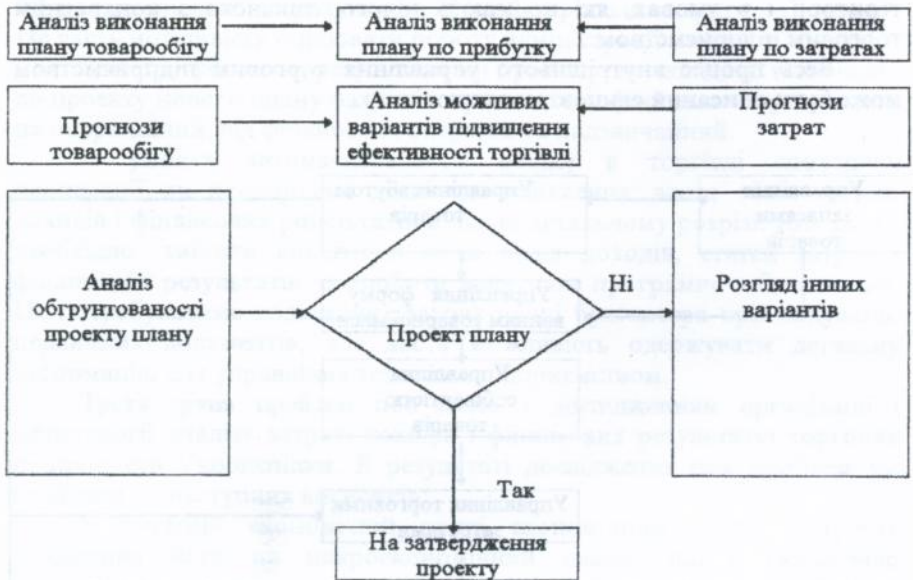

Рис. 4. Технологія управлінського аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгового підприємства.

Відправним пунктом управлінського аналізу досліджуваних об'єктів є вивчення формування фінансового результату від реалізації в залежності від найважливіших факторів. Поділ затрат на постійні та змінні дозволяє встановити функціональну математичну залежність між фінансовим результатом, об'ємом продажу та затратами. Наявність цієї залежності можна використати для виконання нетрудомістких розрахунків різних варіантів рівнів прибутку в залежності від цін та структури продажу, постійних та змінних затрат. В процесі аналізу можна знайти найбільш прийнятний варіант формування фінансового результату.

Нестандартні управлінські ситуації доцільно аналізувати з допомогою показників маржинального доходу, постійних і змінних затрат та області їх релевантності.

Суть виробничо-комерційного аналізу полягає в пошуку причин відхилень фактичних показників від планових. За досвідом економічно розвинених країн, аналіз відхилень включає в себе двох-, трьох- чи

чотирьохсторонні способи обчислень в залежності від значення величин відхилень в порівнянні з вартістю аналізу. Оперативний аналіз доцільно проводити у відповідності з внутрішньою моделлю обліку затрат і доходів на підприємстві. Це дасть можливість своєчасно і ефективно впливати на затрати підприємства і цілеспрямовано формувати кінцевий фінансовий результат від торгової діяльності.

Зовнішній аналіз затрат, доходів і фінансових результатів торгового підприємства доцільно проводити за даними звіту про фінансові результати в такій послідовності:

- 1) порівняти між собою показники звіту в абсолютному і відносному вираженні;
- 2) визначити процентні зміни показників звіту за декілька останніх років;
- 3) визначити систему коефіцієнтів рентабельності;
- 4) визначити показники, що характеризують вклад підприємства чи системи в економіку регіону, галузі, країни (доля товарообігу, коефіцієнт обхвату грошових доходів населення, доля у валовому суспільному продукті, національному доході та інші показники, що характеризують суспільний напрямок діяльності господарської одиниці).

ВИСНОВКИ

1. В сучасній системі обліку повинні бути відображені юридичний, політекономічний, управлінський та контрольний аспекти обліку затрат, доходів і фінансових результатів.

2. Для побудови національної системи обліку необхідно прийняти закон про бухгалтерський облік, національні стандарти по складанню фінансової звітності і впровадити новий національний план рахунків, побудований за принципом "затрати-випуск".

3. Бухгалтерський облік на підприємстві повинен методологічно пов'язуватися з аналізом господарської діяльності, контролем та прогнозуванням в єдиній системі управління підприємством.

4. Методологія зовнішнього обліку повинна визначатися розвинутою системою національних стандартів та директив; методологія внутрішнього обліку повинна визначатися особливостями роботи конкретного торгового підприємства.

5. Впровадження запропонованого нами підходу до побудови обліку і аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств споживчої кооперації України дасть можливість створити інформаційну систему про затрати, доходи і фінансові результати торгівлі у відповідності з досягненнями світової бухгалтерської науки і практики.

ПУБЛІКАЦІЇ ПО ТЕМІ ДИСЕРТАЦІЇ.

1. Деньга С.М. Критична оцінка сучасної методики аналізу витрат торгових підприємств України // Придніпровський науковий вісник.- 1997. - № 10 (21). С. 35 - 40 - 0,3 д. а.

2. Деньга С.М. Облік витрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств України: сучасний стан і напрямки реформування // Економіка та підприємництво.-К.:КНЕУ.-1997.-Випуск 1, С. 170 - 177. - 0,4 д. а.

3. Деньга С.М. Класифікація затрат торгових підприємств як основа для побудови їх обліку // Проблеми формування ринкової економіки. - К.: КНЕУ. - 1997. - Випуск 5. - С. 41 - 47. - 0,4 д. а.

4. Деньга С.М. Торгові знижки (націнки) в умовах ринкової економіки // Маркетинг та його соціологічні аспекти. - К.: КНЕУ, 1997.- С. 39 - 42. - 0,2 д. а.

5. Деньга С.М. Національний план рахунків - методологічна основа облікової системи // Тези доповідей III - ьої Всеукраїнської науково-практичної конференції "Ринкові реформи в Україні".- Чернівці, ЕПІЧ. - 1996. С. 45. - 0,1 д. а.

6. Деньга С.М. Облік затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств України в умовах переходу до ринкових відносин // Тези доповідей науково-практичної конференції молодих вчених "Облік та аудит: сучасний стан та перспективи розвитку". - Тернопіль, ТАНГ.- 1997. С. 45-47.- 0,1 д. а.

7. Деньга С.М. Формирование новой учетной системы в Украине // Тезисы IV-й Международной студенческой научной конференции "Актуальные проблемы гуманитарных наук и их информационное обеспечение". - Харьков: ХГИ "НУА". - 1997. С. 68 - 69. - 0,1 д. а.

Деньга С. М. Облік і аналіз затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств (на прикладі торгових підприємств Укоопспілки). - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.04 - Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. - Київський національний економічний університет. Міністерства освіти України, Київ, 1997.

В дисертації досліджується методологія і організація обліку і аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств системи споживчої кооперації України. Удосконалена система категорій, затрат, доходів і фінансових результатів торгівлі для організації їх обліку, досліджений і систематизований історичний досвід обліку торгових операцій, внесені пропозиції щодо побудови нової

національної системи обліку в Україні. Розроблена система класифікації затрат торгових підприємств для організації їх обліку. Викладена запропонована автором методологія обліку і аналізу затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств у відповідності до міжнародної практики на основі системного підходу. Запропоновані шляхи удосконалення автоматизації обліку затрат, доходів і фінансових результатів торгових підприємств Укоопспілки.

Ключові слова: фінансовий облік, виробничо-комерційний облік, управлінський облік, змінні затрати, постійні затрати, собівартість реалізованих товарів, маржинальний доход.

Денга С. Н. Учет и анализ затрат, доходов и финансовых результатов торговых предприятий (на примере торговых предприятий Укоопсоюза). - Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.04 - Бухгалтерский учет, анализ и аудит.-Киевский национальный экономический университет. Министерство образования Украины. Киев, 1997.

В диссертации исследуются методология и организация учета и анализа затрат, доходов и финансовых результатов торговых предприятий системы потребительской кооперации Украины. Усовершенствована система категорий затрат, доходов и финансовых результатов торговли для организации их учета, исследован и систематизирован исторический опыт учета торговых операций, внесены предложения по построению новой национальной системы учета в Украине. Разработана система классификации затрат торговых предприятий для организации их учета. Изложена предложенная автором методология учета и анализа затрат, доходов и финансовых результатов торговых предприятий применительно к международной практике на основе системного подхода. Предложены пути совершенствования автоматизации учета затрат, доходов и финансовых результатов торговых предприятий Укоопсоюза.

Ключевые слова: финансовый учет, производственно-коммерческий учет, управленческий учет, переменные затраты, постоянные затраты, себестоимость реализованных товаров, маржинальный доход.

Denga S. M. Accounting and analysis of costs, incomes and profits at enterprises of trade (based on the materials of the enterprises of consumer cooperatives system in Ukraine).-Manuscript.

Dissertation for the candidate's degree by speciality 08.06.04 - "Accounting, analysis and auditing". - Kiev National University of Economics. Ministry of education in Ukraine, Kiev - 1997.

Methodology and organisation of accounting and analysis of costs, incomes and profits at trade enterprises of consumer cooperatives system in Ukraine are investigated in this scientific work. System of categories of costs, incomes profits for organisation of their accounting are improved, historical experience of accounting of trade operations are investigated, and systematised, proposals on creation of new national system of accounting in Ukraine are offered. The system of classification of costs of trade enterprises for accounting organization is developed. Proposed by author methodology of accounting and analysis of costs, incomes and profits at trade enterprises applicable to international practice on the basis of system mode are elucidated. In this work author proposed ways of improvement of accounting automatization of costs, incomes and profits at trade enterprises of consumer cooperatives system in Ukraine.

Key words: financial accounting, production-commercial accounting, management accounting, variable expenditures, permanent expenditures, cost of goods sold, contribution margin.

Підписано до друку 21.11.97р. Формат 60х90/16.
Ум. друк. арк.1.0, Обл.-вид. арк. 0,8.
Наклад 100. Зам. 307.

Відділ оперативної поліграфії
Центру Міжнародної освіти
227-12-75, 227-37-86

210580

AB 38.981

AB 38.981